

Samenvatting

Eeuwenlang was de Rupelstreek veruit het belangrijkste centrum van de baksteennijverheid in België. De Rupelstreek is gelegen op de noordelijke oever van de rivier de Rupel en bestaat uit de gemeenten Rumst, Boom, Niel, Schelle en Hemiksem. De Rupelse steenbakkerijen hadden een diepgaande impact op landschap en mens; de nijverheid domineerde werkelijk het economische, sociale en ecologische leven van de streek. Rond het steenbakkerijverleden ontwikkelde zich dan ook een dynamische erfgoedwereld. Het erfgoedveld omvat drie steenbakkerijmusea, een groot aantal heemkringen en verschillende andere erfgoedorganisaties en wordt bovendien gekenmerkt door een sterke belangstelling vanuit de lokale overheden, de provincie Antwerpen en de Vlaamse Overheid. Hoewel er sinds meerdere decennia een grote interesse uitgaat naar diverse soorten onroerend en roerend erfgoed, blijft de aandacht voor één bepaald type erfgoed beperkter, dat is archivalisch erfgoed, meer bepaald de bedrijfsarchieven van de Rupelse steenbakkerijen. Dit is ook te merken aan het historische onderzoek rond het steenbakkerijverleden. Het grootste deel van de literatuur is gebaseerd op mondelinge bronnen en niet op de archieven van de steenbakkerijen. Deze masterproef wil dit hiaat helpen dichten. Het doet dit door drie belangrijke bouwstenen te verschaffen voor een vernieuwde geschiedenis van de Rupelse baksteen- en dakpannenijverheid. Deze bouwstenen zijn twee inventarissen van steenbakkerijarchieven bewaard in het Museum Rupelklei te Rumst en een archiefgids voor de archieven van de Rupelse steenbakkerijen.

In het eerste deel werd getracht het archief van de steenbakkerijen van de familie Verstrepen-Maes en opvolgers (ca. 1840-1850) op een zo efficiënt mogelijke manier toegankelijk te maken. Daartoe werden de volgende twee opdrachten geformuleerd: het verbeteren en gebruiksklaar maken van een gedeeltelijke inventaris uit 2008-2009 en het formuleren van een advies inzake verdere ontsluiting. De belangrijkste problemen van de inventaris en de wijzigingen die werden aangebracht om hem te verbeteren en gebruiksklaar te maken worden besproken. In de adviestekst worden de medewerkers van het Museum Rupelklei geadviseerd om drie taken uit te voeren: het opsporen van de verdwenen stukken, het opmaken van plaatsingslijsten van de stukken die niet zijn opgenomen in de inventaris en het aantrekken van een professionele archivaris die een volledig nieuwe inventaris zou moeten samenstellen. De nieuwe, verbeterde inventaris wordt in dit deel ook gegeven.

Het tweede deel betreft de inventaris van het archief van de Steenbakkerijen Damman nv (1950-2000). Deze toegang werd samengesteld volgens de richtlijnen van het Rijksarchief en is conform de internationale norm betreffende de beschrijving van archieven, namelijk

ISAD(G). Het omvat een algemene beschrijving van het archief en de eigenlijke inventaris, dat bestaat uit de volgende afdelingen: algemeen beheer, financieel beheer, personeelsbeheer en commercieel beheer. De archiefwetenschappelijke relevantie van het werk ligt in het feit dat het de eerste klassieke inventaris is voor een bedrijfsarchief uit de Belgische baksteen- en dakpannenijverheid. Het kan dus fungeren als een leidraad bij de inventarisering van soortgelijke archieven. Verder bevat de algemene beschrijving van het archief belangrijke inzichten over hoe bedrijfsarchieven in het algemeen en bedrijfsboekhouding in het bijzonder in recente inventarissen geordend werden. Daarom is het werk ook relevant voor de inventarisering van archieven van eender welk soort bedrijf. Wegens tijdsgebrek is de bewerking van het archief niet voltooid; een klein deel van het archief werd niet geordend en beschreven.

Het derde deel betreft een archiefgids voor de archieven van de steenbakkerijen van de Rupelstreek. Een eerste hoofdstuk bespreekt de methodologie die werd gehanteerd. Er wordt meer bepaald ingegaan op het bereik, de doelgroep, de presentatie van de informatie, de opname van extra hoofdstukken en de inhoud en vormgeving van de informatiefiches. Aandacht gaat ook uit naar de heuristiek; het ontwerp en de uitvoering van de diverse zoekprojecten worden uitvoerig besproken. Het tweede hoofdstuk neemt de eigenlijke archiefgids op, dat bestaat uit een inleiding, het repertorium, een bibliografie, een verklarende woordenlijst en een adressenlijst. De archiefwetenschappelijke relevantie van deze archiefgids ligt in zijn capaciteit als een goed praktijkvoorbeeld (*'best practice'*) voor het samenstellen van archiefgidsen in het algemeen en archiefgidsen voor bedrijfsarchieven in het bijzonder.